

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Sv
per
fol
301

Status

SOCIALMEDICIN · MILJÖFRÅGOR · HANDIKAPP

Tidskrift för
Riksförbundet för
hjärt- och lungsjuka

Sture Wahlström skriver
om nitrit och andra
tillsatser i livsmedel
Sid 5

Rune M Lindgren
inleder en ny serie
originalartiklar för
Status. Arbetardikten i
backspiegeln heter
den första
Sid 8

Victor Steffen minns
julinsamlingar och fonder
Sid 10

Bildkryss sid 17

Dokumentnovell sid 18

RHL-information sid 20

Nyårshälsningar
sid 2 och 23

nr 1 1974
januari
pris 3:—

GOTT NYTT ÅR tillönskas av

STOCKHOLM

Berkel AB, Svärdlångsvägen 32, Johanneshov
Dahl, C O, revisor, Sturegatan 22
Ernhall, Stig E:son, tandläkare, Stureplan 19
Essler, Bengt, tandläkare, Karlavägen 52
Hemlin, John W, AB, Box 43033
Johansson, A, körsnär, Västerlånggatan 60
Johnsson, Allan, Maskinaffär, Ystadsv. 83, Johanneshov
Karlsson & Co, J R, Gävlegatan 20
Ljud & Bild AB, Artemisgatan 12
Lundberg, H G, AB, Bryggargatan 14
Yellow Cab AB, Upplandsgatan 6

STOCKHOLMS OMGIVNINGAR

Bergholtz Klockgjuteri, Sigtuna
Möbelnytt, Tulegatan 2, Sundbyberg
Siemens-Elema, Solna
Spånga Ved- & Brädgårdar AB, Spånstigen 29, Spånga

ARLÖV

Aurell, Bertil, läkare

HÖÖR

Eriksson, Sven, tandläkare, Nya torg 10
Larsson, Orvar, tandläkare, Storgatan 31

MALMÖ

Hellberg, Per, doktor, Köpenhamnsvägen 42
Willén, Ida och Gösta, läkare, Köpenhamnsvägen 6

SÖDERTÄLJE

Bohm, Sten-Rune, doktor
Södertälje Trävaru AB, Järnagatan 60

VEBERÖD

Romaeus, Ture, tandläkare, Dörrödsvägen

KONVALESCENTHEM

Konvalescenthemmet Björkefors
Konvalescenthemmet Åsen
Långasjöns Semesterhem
Svanholmens Vilohem

●
Status, organ för Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka
Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Styrelsen
Förbundsexpeditionens personal
DNTC, De Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorg.
Riksföreningen för Cystisk Fibros

LOKALFÖRENINGAR

Blekinge läns centralorganisation för hjärt- och lungsjuka
Karlskrona konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka
Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Karlshamn
Ronneby konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka
Furs patientförening
Gotlands konvalescent- och patientförening
Gävleborgs centralorganisation för hjärt- och lungsjuka
Gävle konvalescentförening
Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Norra Hälsingland
Konvalescentföreningen för hjärt- och lungsjuka i Hofors
Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Sandviken
Selggrens sjukhus patientförening, Gävle
Hjärt- o lungsjukas samorg. i Gbg o Bohus län (HÄLSO)
Hjärt- och lungsjukas lokalförening, Uddevalla m o
Hjärt- o lungsjukas konvalescentför. i Göteborg (HLKG)
Patientfören. Renströmska sjukhuset, Göteborg (PRS)
Patienternas självhjälpkassa, Svenshögen
Hallands hjärt- och lungsjukas centralorganisation
Mellersta Hallands konvalescentförening
Södra Hallands konvalescentförening
Varbergs m o konvalescentförening
Föreningen hjärt- och lungsjuka i Jämtlands län
Sollidens patients understödsförening, Östersund
Centralorg. för hjärt- och lungsjuka i Jönköpings län
Jönköpingsortens konvalescentförening
Värnamo konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka
Eksjö patientförening
Kalmar läns centralorganisation för hjärt- och lungsjuka
Kalmarortens konvalescentför. för hjärt- och lungsjuka
Nybro konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka
Lokalavdelningen för hjärt- och lungsjuka i Nässjö-Eksjö
Hjärt- och lungsjukas lokalförening i Tranås m o
Hjärt- och lungsjukas lokalförening i Vetlanda m o
Oskarshamnortens konv.fören. för hjärt- och lungsjuka
Vimmerbyortens förening för hjärt- och lungsjuka
Föreningen hjärt- och lungsjuka i Västervik
Ölands konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka
Dalarnas hjärt- och lungsjukas centralorganisation
Norra Dalarnas hjärt- och lungsjukas lokalförening
Hjärt- och lungsjukas lokalförening i Södra Dalarna
Hjärt- och lungsjukas lokalförening i Borlänge
Ludvikaortens konvalescentförening
Borlänge silikosförening
Föreningen Ringen, Falun
Högbo patientförening, Falun
Kristianstads läns centralorg. för hjärt- och lungsjuka
Hässleholmsortens kamratfören. för hjärt- och lungsjuka
Kristianstadsortens konv.fören. för hjärt- och lungsjuka
Nordvästra Skånes konv.fören. för hjärt- och lungsjuka
Österlens konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka
Hjärt- och lungsjukas förening i Kronobergs län
Centralorg. för hjärt- och lungsjuka i Malmöhus län
Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Helsingborg m o
Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Lund m o
Lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka i Höganäs
Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Ystad
De hjärt- och lungsjukas lokalförening i Landskrona
Mellanskånes konvalescenthjälp, Eslöv

Status

Organ för Riksförbundet
för hjärt- och lungsjuka

nr 1/1974 årgång 37

Ansvarig utgivare: Albert Fredin

Redaktör: Erik Ransemar

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm

Postadress: Box 3196,

103 63 Stockholm

Telefon: 08/23 15 30

Postgiro: 95 00 11 - 7

Tryckeri:

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri,
Södertälje

Prenumerationspris:

Helår 25:—, medlemspren. 10:—

Innehåll:

Probs	4
170 tillsatser i livsmedel godkända av myndigheterna. Artikel av Sture Wahlström	5
Arbetardikten i backspegeln. Första avsnittet i en ny serie artiklar av Rune M. Lindgren	8
Victor Steffen minns julinsamlingar och fonder Internationellt	10
HCK har framfört viktiga krav till regeringen	11
Så skall idrott bedrivas. Text, foto och teckningar	12
HCK kräver besvärsmätt i § 42 a	14
Status bildkryss	17
Dokumentnovell av Torsten Söderling	18
RHL-information	20

Omslagsbild: Foto-Hernried

Vi kräver förbud mot användande av asbest

Den mest kända dammsjukdomen eller dammskadesjukdomen, som det egentligen borde heta, är silikosen. I en mycket använd lärobok i hygien skrev professor Gunnar Fischer redan på 1950-talet om fyra ytterligare dammsjukdomar. Om *asbetosen* skrev han följande rader (tryckåret var 1956 på den tredje upplagan av läroboken som i förordet angavs vara i stort sett oförändrad).

"Inandning av asbest kan giva upphov till en långsamt framskridande lungfibros. Såväl kliniskt som röntgenologiskt liknar den silikosen. Vid en undersökning av arbetarna i en asbestfabrik, företagen med anledning av 2 dödsfall, visade det sig att 65 % av de 167 arbetarna röntgenologiskt hade tecken på asbetos."

Vad visar det här citatet? Det här citatet visar, dels vilka skrämmande effekter asbetosen har, dels, vilket är mer skrämmande, att man sedan lång tid tillbaka haft kunskaper om materialets skadeframkallande karaktär utan att göra något för att förhindra uppkomsten av ytterligare skador. Nu har det gått tjugo år sedan den här citerade boken skrevs. Hur många har fått skador under de här åren? Ingen vet det.

Byggnadsarbetareförbundet har länge krävt lagstiftning för att stoppa de farliga formerna av asbestprodukter. Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka har i en skrivelse till LO instämt i detta krav. Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka uttrycker förhoppningen att LO kraftigt skall reagera för att en sådan lagstiftning skall komma till stånd inom en mycket snar framtid.

Det är byggnadsarbetarna och de industriarbetare som arbetar med asbest och asbestmaterial som är i den största riskzonen. Nu rapporteras det emellertid att det också finns risker för andra än de som direkt arbetar på byggarbetsplatserna. Undersökningar visar att luften i storstäderna innehåller asbestdamm.

Frågan om ingripande och förbud mot användning av asbest på byggena aktualiserades i riksdagen förra året. Vänsterpartiet kommunisterna hade en motion i frågan. Socialutskottet ansåg visserligen att "hanteringen av asbest i olika arbetsprocesser utgör en betydande hälsofara" men yrkade ändå avslag på motionen. Det blev också avslag i riksdagen.

Det tar lång tid i vårt samhälle för arbetarna att kämpa sig till rätten till ett mindre hälsofarligt yrkesverksamt liv. Det räcker med att hänvisa till silikosen. Hur länge har inte medlemmarna i RHL kämpat för större trygghet här. Samma kamp mot lönsamhetens och byråkratins sammantrimmade försvarare måste vi tydligen föra även när det gäller de andra formerna av dammskadesjukdomar.

Erik Ransemar

Probs

Stor kampanj startar 25 mars i HCK:s regi

Behoven på handikappområdet är stora. Det återstår mycket att göra. Den samlade handikapprörelsen vill under några intensiva kampanjveckor våren 1974 peka på några särskilt angelägna områden, där insatser behövs. Det skall ske i form av en samordnad aktion på riksplanet, i länen och i kommunerna.

HCK:s styrelse har nu dragit upp riktlinjerna för kampanjen, som fått namnet HCK:s våroffensiv "Ett samhälle för alla". Under sex veckor skall man över hela landet och på de tre nämnda nivåerna ägna koncentrerat intresse åt sex frågor.

Kampanjen börjar den 25 mars och avslutas den 5 maj 1974. Under varje vecka skall man vara aktiv inom ett bestämt ämnesområde.

Följande turordning har fastställts:

1. Samhällsplanering, bostäder, service.
2. Arbete, sysselsättning, arbetsmiljö.
3. Trafik, allmänna kommunikationer, färdtjänst.
4. Medicinsk behandling, vård, rehabilitering.
5. Utbildning.
6. Fritid, kulturfrågor.

Under våroffensiven är det meningen att man skall beskriva situationen för handikappade för samhällsorgan, beslutande instanser och allmänna opinionen. Till dem det vederbör skall framföras förslag till förbättringar. Centralt distribueras affischer, flygblad och andra hjälpmedel. Meningen är som det uttrycktes vid HCK:s ordförändkonferens 27-28 oktober, att man "skall riva upp himmel och jord

för att visa vad som behöver göras för handikappade". Därför rekommenderar HCK:s styrelse väl planlagda och samordnade framstötter under våroffensiven. Gamla beprövade metoder — uppvaktningar, debatter, kontakt med det politiska livet, flygbladsutdelning etc — skall komma till användning, men inte nog med det, även metoder som inte är så ofta prövade bör komma till användning — låta politiker och planerare få uppleva hur det är att ta sig fram i statsmiljön i rullstol försedda med svart bindel eller med hörapparat. ■

Förslag om nya regler för skadestånd

Nya regler för skadestånd vid personskada skall införas i skadeståndslagen. De kommer att få betydelse för ersättningen med anledning av trafikolyckor, olyckor på arbetsplatserna och många andra olycksfall. Det föreslår skadeståndskommittén i betänkandet "Skadestånd vid personskada" som lämnats till statsrådet Carl Lidbom.

Skadestånd för framtida inkomstförlust skall följa den beräknade faktiska förlusten och inte den medicinska invaliditetsgraden. Ersättning i form av livränta, som nu är huvudregel, skall bara förekomma i de fall där man kan förutse mera betydande inkomstbortfall. Annars bestäms skadeståndet som ett engångsbelopp. Högsta engångsbelopp som ersättning för inkomstförlust blir 10 basbelopp, frn 79 000 kr. Behöver man inte räkna med att den skadade förlorar någon inkomst ersätts bara sk ideell skada (lyte och framtida men).

Det nya systemet innebär exempelvis att en trafikskadad med bestående rörelsehinder i ena benet kan tänkas få ett engångsbelopp om ca 50 000 kr. Beloppet är då kombinerad ersättning för inkomstförlust och ideell skada.

Vid dödsfall skall efterlevande få full ersättning för förlorat underhåll. Inte bara make och barn räknas som efterlevande utan också den som den avlidne faktiskt har försörjt, tex i äktenskapsliknande samlevnad.

Andra nyheter är att periodiska förmåner från olycksfalls- och sjukförsäkring och kollektiv tjänstepensionsförsäkring (tex ITP-förmåner) avräknas på skadeståndet. Kapitalersätt-

ningar får däremot som hittills uppbäras vid sidan av skadeståndet.

Rätten till skadestånd blir inte längre beroende av den skadades medvålande. Ersättningen minskas i stort sett bara om han framkallat skadan med avsikt eller genom grov vårdslöshet. En påkörd fotgängare eller en skadad arbetare skall alltså normalt få fullt skadestånd fastän han själv har varit oförsiktig. ■

350 upprop till regeringen om färdväsendet

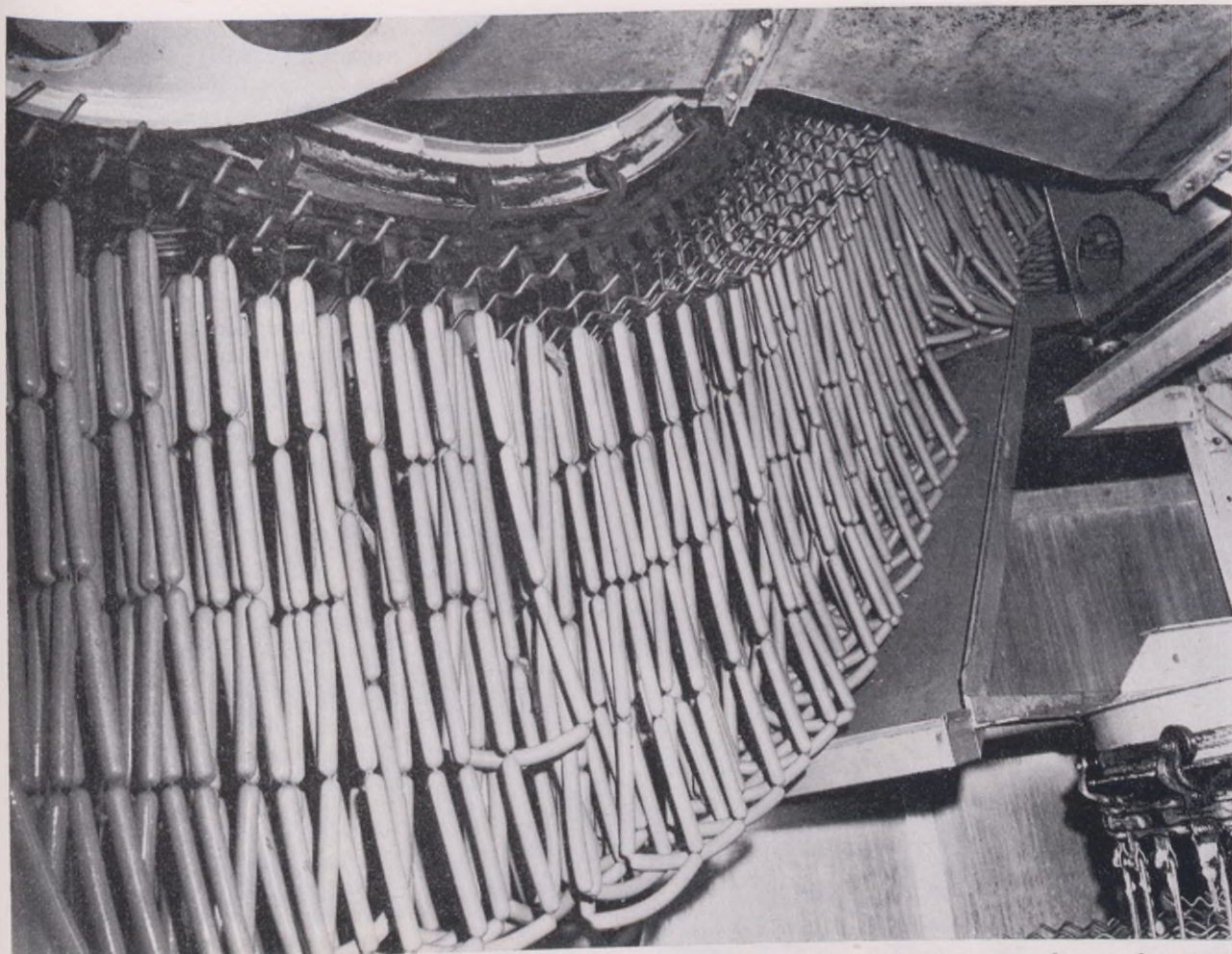
Under några månader har inom hela HCK-rörelsen frågan om färdmedlen och färdtjänsten behandlats. Vid 350 konferenser, medlemsmöten och andra sammankomster har man instämt i ett upprop ställt till regering, riksdag och kommuner. I detta förs fram tre krav:

- Utredningen om att se över det allmänna färdväsendet för att det bättre skall passa handikappade måste påskynda sitt arbete,
- i avvaktan på förslag från den kommunalekonomiska utredningen, som bla granskar frågan om statsbidrag till kommunernas färdtjänst, bör det införas ett tillfälligt statsstöd till färdtjänsten,
- alla kommuner — oavsett om det utgår statsbidrag eller ej — måste se över färdtjänsten och se till att det blir en väl fungerande färdtjänst i kommunen.

HCK:s AU uppvaktade sedan statsminister Olof Palme och finansminister Gunnar Sträng med uttalandet från den samlade handikapprörelsen.

Under uppvaktningen betonades att goda möjligheter till förflyttning är en förutsättning för att handikappade skall bli delaktiga av gemenskapen i samhället. Bristen i kommunikationer — inklusive färdtjänsten — skapar isolering och integrationssträvandena i samhället i övrigt försvåras. ■

DET BLIR ALLT DYRARE
att göra tidningar. Därför tvingas vi höja priset på lösnummer till 3:— och helårsprenumerationen till 25:—. För medlemmar är dock prenumerationsavgiften endast 10:—.

50 000 korvar i timman — hur mycket nitrit?

170 tillsatser i livsmedel godkända av myndigheterna

Om nitrit i köttvaror och andra kända eller okända ämnen

Den kemiska invasionen, den våldsamma ökningen av alla slags kemiska produkter brukar kallas en del av vårt ökade välstånd. Den kemiska industrin (inkl den farmaceutiska) växer lavinartat. Det totala antalet kemiska substanser är okänt, men det anses i alla fall att ca två miljoner kemiska föreningar fn är kända och att närmare 200 000 nya substanser tillkommer varje år, framhåller STURE WAHLSTRÖM i denna miljöartikel.

Hur kontrollerar man denna enorma expansion? Redan att sätta sig ned och räkna till en miljon eller "bara" tvåhundra tusen är en hopplös uppgift.

Ca 170 livsmedelstillsatser är godkända av de svenska myndigheterna. Naturligtvis förekommer det också — företrädesvis i importerade produkter — en mängd otillåtna tillsatser, och självfallet har både tillåtna och otillåtna kemikalier massor av både kända och okända biverkningar. Om effekterna på kommande generationer, dvs genetiska effekter, talas det inte mycket från myndigheters och industrifolks sida. Man har huvudsakligen undersökt de direkta förgiftningsriskerna.

Inte ens cancerriskerna är ordentligt undersökta. Det faktum att kemikalier, som tagna var för sig kan vara ofarliga för människan, i kombination med andra kemikalier kan bli farliga (kombinationseffekter = synergiska effekter), har man i stort sett förbigått med tystnad.

Till de mest omdebatterade livsmedelstillsatserna hör nitriten, som tillsätts charkvaror av alla slag (maximalt 200 mg per kg charkvara).

Nitrit får däremot inte tillsättas i färskt och fryst kött eller köttfärs.

Man använder enligt livsmedelsindustrin nitrit av två anledningar. Dels åstadkommer nitriten en trevlig röd

Även ost innehåller numera nitrit och antimögelmedel.

färg, dels påstås den ha en konserverande effekt.

Historien om nitritet

Redan i slutet av fyrtiotalet använde man sig av nitrit i genetiska laboratorier för att framkalla ärftliga skador på olika försöksorganismer. Mot den bakgrunden började nitritens lämplighet som livsmedelstillsats att ifrågasättas på många håll i slutet av sevtioalet. Det var i första hand inte riskerna för genetiska skador som diskuterades utan cancerriskerna.

När kraven på nitritförbud för första gången fördes fram i Sverige av fil lic Björn Gillberg och några andra hösten 1969, slog myndigheterna ifrån sig med de vanliga fraserna om osaklighet och ovederhäftighet. Sedan dess har emellertid flera vetenskapliga arbeten pu-

blicerats, som styrkt att nitrit kan vara cancerframkallande.

Myndigheterna har hittills nöjt sig med att "följa utvecklingen". Hösten 1971 växte det på många håll fram ett starkt motstånd mot charkvaror med nitrit i, och under julmånaden 1972 var det många konsumenter som krävde att få nitritfria skinkor. För att lugna ner oroliga människor gav Sveriges Slakteriförbund, Köttbranschens Riksförbund och Kooperativa Förbundet ut en skrift med titeln "Fakta om nitrit" och i denna förnekades all kännedom om cancerriskerna. Inte en enda vetenskaplig hänvisning gavs och i slutet av skriften stod: "Enligt vad man nu känner till om nitrit i köttvaror och charkvaror finns det alltså ingen anledning att skrämja folk för cancer eller andra skador."

I de gamla stadgarna för KF stod

det: "Konsumentföreningarna har till uppgift att till medlemmar med konstant betalning tillhandahålla sunda och oförfälskade livsmedel." Numera står det i stället i § 1 att föreningen "på effektivaste sätt skall anskaffa och tillhandahålla varor och tjänster, som är väl ägnade att tillgodose medlemmarnas behov".

I Norge utfärdades för snart två år sedan ett generellt nitritförbud som trädde i kraft den 1 januari 1973, men efter påtryckningar från livsmedelsindustrin beslöts om dispens för förbudet t o m den 1 januari 1974. Vad som sker efter detta datum är när detta skrives fördolt.

Förfärande många tillsatssämnen

Redan de många tillsatssämnena i vad vi äter och dricker är förfärande nog. Härtill kommer mängden av farliga konstgödningsmedel och jordbrukskemikalier, skogsbesprutningsmedel m m. I de kusliga gris- och broilerfabrikerna tillförs de arma djuren hormonpreparat och antibiotika och smakar därefter. Broilern smakar unken, träig och dessutom underligt vattnig. Tore Wretman, som ju obestridligen förstår sig på mat, har sagt, att moderna broilers smakar som en blandning av träflis, vatten och gummi. Grisfabrikanternas sönderstressade och med onaturliga födoämnen matade djur, ger omvittnat dåligt fläsk. Jämförd med en s k hushållsgris är "fabriksgrisen" rena missfostret.

Numera tillförs även osten nitrit och antimögelmedel och får härigenom bli en ofrånkomlig bismak. Det är bara schweizerost som ännu så länge saluförs utan tillsatser.

I många grönsaker finns stora mängder gödselmedel och nitrater, och det är i dag praktiskt taget omöjligt att få tag i obesprutad frukt.

Läskedrycker, safter, juicer och andra drycker innehåller massor av färgämnen och andra kemiska tillsatser, och vill man till maten ha ett rött eller vitt vin så innehåller detta en olagligt hög halt av bisulfit.

Bisulfit är en livsmedelstillsats som används i bla industriskalad potatis, vissa läskedrycker, torkad frukt och, som sagt, en del viner. Bisulfiten har vissa konserverande effekter förutom att den förhindrar oxidation, som ju leder till mörkfärgning av bla potatis. Många läsare erinrar sig säkert debatten om bisulfitsens vara eller inte vara i färdigskalad potatis åren 1970—1971. Vad som diskuterades var bla huruvida bisulfiten kunde framkalla cancer hos konsumenterna. Orsaken till miss-

Hur mycket övergödslade är de här ärterna?

tankarna var att bisulfiten visat sig kunna framkalla ärftliga skador hos mikroorganismer (bakterier, jäst och virus).

Alla levande organismer är ju uppbyggda efter samma grundritning och deras arvs massa är likartat uppbyggd. Man vet också sedan länge att kemikalier som ger upphov till genetiska skador hos mikroorganismer kan misstänkas för att framkalla likartade skador hos högre organismer. Det finns fö arvs massa i kroppens alla celler. Skadas arvs massan i könscellerna så kan kommande generationer drabbas av skador. Skadas däremot arvs massan i vanliga kroppsceller så kan sådana skadade celler utvecklas till en tumör.

Den våldsamma debatt som uppstod kring bisulfiten och den industriskalade potatisen ledde småningom till att man i många storkök övergick till att skala sin potatis själv. En del av skalningsindustrierna gick tom över till att behandla potatisen med c-vitamin i stället för bisulfit. Myndigheterna reagerade efter många om och men genom att sänka högsta tillåtna bisulfithalt från 800 mg per kg potatis till 200 mg per kg.

Fn anser Världshälsoorganisationen att man inte bör förtära mer än 0,35 mg bisulfit (räknat som svaveldioxid) per kg kroppsvikt och dag. En vuxen människa som väger 60 kg bör alltså inte konsumera mer än $60 \times 0,35 \text{ mg} = 21 \text{ mg}$ bisulfit per dag (räknat som svaveldioxid). Mot bakgrund av detta lät Miljöcentrum för ca ett och ett halvt år sedan undersöka bisulfithalten i våra röda och vita viner eftersom man misstänkte för höga sulfitmängder. Enligt svenska bestämmelser får vin inte innehålla mer än 200 mg bisulfit (räknat som svaveldioxid) per liter. Redan detta måste anses som en alldeles för hög dos. Redan 1 dl vin (ett glas) vin per dag ger ju 20 mg bisulfit. De vita vinerna visade sig innehålla högre bisulfithalter än de röda. Flera av vinerna visade sig vara klart olagliga eftersom de innehöll mer än 200 mg bisulfit per liter.

Trots de fakta som framkom genom den här undersökningen, tilläts Vin- och Spritcentralen att ytterligare höja halten av bisulfit i viner till 400 mg per liter! Det var Livsmedelsverket som stod för den generositeten. Konsumenten har inga möjligheter att

överklaga ett sådant beslut. Det kan bara industrin göra.

En total uppföljning krävs

Kemikontoret, den kemiska industrins branschorgan, anser att det i första hand är bara de nya kemikalierna som skall undersökas. Men den praktiska erfarenheten av pågående miljöförstöring och hälsoskador tyder tvärtom på att åtskilliga nu använda kemikalier är alltför riskabla för att tillåtas. Är det då inte rimligt att i första hand få bättre kontroll, bl a genom undersökning, av redan pågående tillverkning och användning av kemikalier? Det har från olika håll föreslagits att producenter och importörer skall åläggas skyldighet att rapportera om de kemikalier de hanterar, vad de består av och vilka kvantiteter man brukar. Men naturligtvis protesterar Kemikontoret, som accepterar rapportskyldighet bara om varor som man vet är särskilt hälso- och miljöfarliga. Problemet är ju emellertid att man ofta inte på förhand vet om en viss vara är farlig. Därför krävs ju en total uppföljning, för att miljöskydd och hälsoskydd skall ha en chans att åtminstone i efterhand snabbt spåra farliga produkter. ■

Maria Sandel

Arbetardikten i backspegeln

Första avsnittet i en serie artiklar om arbetardiktare i svensk skönlitteratur

RUNE M LINDGREN inleder i detta nummer en serie originalartiklar för Status om den sk arbetardikten. Status har under årens lopp haft en rad noveller av företrädare för denna diktning publicerade. Det kan därför vara på sin plats att ge en samlad beskrivning.

Begreppet arbetardiktning kan förefalla entydigt. Begreppet — även om vi resonerar om den äldre arbetardiktningen — tenderar dock utvidga sig vid närmare granskning. Plockar vi lite bland de försök till bestämningar av begreppet som formulerats kan det se ut så här:

”Endast beträffande genombrottsgenerationen är termen arbetardiktare helt brukbar, endast här blir den alltigenom meningsfull. — De kommer ur en fattig miljö, emellanåt dock deklasserad medelklass. De har gått egna bildningsvägar, i ett par fall emellertid med hjälp av några års undervisning i läroverk. De har mottagit avgörande impulser av politiska eller ideella folk rörelser, till exempel fackförening, politisk ungdomsklubb, nykterhetsloge, frikyrklig församling, och ofta fått läslusten uppammat genom föreningsliv. De uppvisar även i sitt författarskap åtskilliga egenskaper, som får anses stå i samband med denna icke-borgerliga bildningsväg, till exempel ett visst oberoende av de jämnåriga, borgerliga realisternas stilideal, en böjelse för att skildra fattiga, oppositionella, av samhället hunsade människor, ofta med ett

inslag av vagabondage i karaktären, en dragnig åt det folkligt drastiska i språket eller åt det naturalistiska i skildringen, sammanhängande med en från den borgerliga konventionen avvikande syn på vad som passar sig.”¹⁾

Så kan en beskrivning se ut. Fredrik Ström har med en annan:

”I allmänhet ansågs i arbetarrörelsens första årtionden blott den vara arbetardiktare, som tillhörde rörelsen, deltog i dess kamp, skrev i dess press, och utkom med sina verk på dess egna förlag.” Men, påpekar Ström, mer än ursprunget, yrket, miljön måste till, nämligen ett ”ideologiskt moment”. Arbetardiktningen var en tendensdiktning. ”Inom alla de folkliga rörelserna och framförallt inom arbetarrörelsen ha”, påminner Ström, ”diktarna, författarna spelat en i högsta grad betydelsefull roll, de har varit den uppåttstigande klassens, den växande rörelsens inspirationskällor, banérförare, försångare”.²⁾

Ett tredje försök att beskriva arbetardiktningen³⁾ inleds med förbehållet: termen arbetardiktning lider av betydande oklarheter. ”Den kan avse dels litteratur om (kropp)sarbetare av olika slag och deras speciella problem utan hänsyn till författarens egen sociala ställning, dels böcker av författare som stammar ur arbetarmiljö eller själva varit verksamma som arbetare.”

Arbetardiktning i förstnämnda be-

tydelse har existerat länge, påminner man — med något av ett genombrott på 1800-talet, då ute i Europa Zola och bröderna Goncourt, Gerhart Hauptmann m fl ”skildrade de fattiga klassernas liv med starkt socialt patos”. Hans O Granlid ger en relativt utförlig översikt av svensk — och — utländsk arbetarskildring fram till 1914 i en studie om Martin Koch.⁴⁾ Social medkänsla artikulerade också författare som Viktor Rydberg på 1880- och 90-talet. Vid ungefär denna tid, påminner litteraturvetenskapare, kommer de första författarna ur arbetarnas egna led med smattrande agitationslyrik. Henrik Menander skrev 1885 Arbetets söner. Nu framträdde också Karolus, dvs K J Gabrielsson. Båda hade anknytning till arbetarrörelsen. Den första generationen författare ur arbetarnas egna led — skriver Åke Runnquist — var huvudsakligen lyriker.

Andra författare — Otto Dalqvist, J A Törnblom, som publicerade sig under pseudonymen Elf Norrbo, Karl Östman m fl kom så småningom. Omkring 1910 debuterade en rad författare som hade det gemensamt att de kom ur arbetar- eller deklasserade småborgarmiljöer, var självlärda, hade prövat på kroppsarbete i olika former, var engagerade i arbetarrörelsen och i allmänhet agitatoriskt inställda. Gustav Hedenvind-Eriksson — debut 1910 — Martin Koch, Dan Andersson, Maria Sandel, Erik Lindorm, Harry Blomberg, Ragnar Jändel, Ivan Oljelund räknas till denna arbetardiktens första

Ragnar Jändel

i uttryckets konst och med sina personliga erfarenheter tillfört litteraturen nya motivgrupper, nya uttrycksätt..." Han konstaterar vidare att det finns betydande skiftningar och markerade individuella olikheter även inom denna lilla grupp — han nämner Hedenvind-Eriksson, Martin Koch, Dan Andersson, Harry Blomberg, Erik Lindorm, Ragnar Jändel, Maria Sandel, Elf Norrbo, Fabian Månsson, Ivan Oljelund — men att "ett starkt och samlat huvudintryck blir, trots skiljaktigheterna, bestående: den dystraste uppfattning av den nuvarande mänskliga tillvarons former och den hänsynslösaste naturalism i framställningen här, som hittills framträtt i världslitteraturen, i förening med en fast tro av ideal anläggning, eller i varje fall orubblig viljestyrka. För proletärdiktningen", heter det, "är det närvarande så eländigt och fasaväckande, att någon räddning ej är tänkbar..."

generation — med dem kan svensk arbetardiktning sägas ha fått sitt genombrott.

En andra grupp arbetardiktare, med liknande ursprung, erfarenheter och bildningsgång framträdde på 1920-talet, nämligen Eyvind Johnson, Rudolf Värnlund, Ragnar Holmström, Ivar Lo Johansson, Vilhelm Moberg — senare också Harry Martinson, Artur Lundkvist, Erik Asklund, Josef Kjellgren, Gustav Sandgren, Jan Fridegård och Moa Martinson.

1920-talet var något av en förberedelsestid för den arbetardiktning som framför allt under 30-talet kom att nå bredd och rik blomning. Redan 1912 ansåg dock Richard Steffen i sin "Översikt av den svenska litteraturen. Tiden 1900—1920"⁵⁾ att vi fått en svensk arbetardiktning av betydelse. Han skrev — och här har vi åter ett försök att ringa in begreppet arbetardiktning — att "den kraftigaste och i många avseenden intressantaste insats, som gjorts i de två senaste decenniernas litterära produktion utgöres av de vittra alster, som kunna sammanfattas såsom *proletärdiktningen*:

Denna har skapats av författare, som ehuru ej 'proletärer' i detta ords egentliga bemärkelse, likväl gått fram ur arbetarklasserna, själva kortare eller längre tider levat arbetarnas liv, ja i ett par fall hört till de oregelbundna och mera lottlösa existenserna bland dem och därför också varit i tillfälle att se samhällsförhållandena från de mörka djup, som socialt högre stående ju kunnat eller vågat pejla. Självbildade personer med naturlig begåvning hava de i regel med förvånande lätthet övervunnit svårigheterna

Steffens antologi och hans påståenden kom att diskuteras häftigt. I den stencilerade tidskriften "Litteratur och samhälle", från avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturhistoriska institutionen i Uppsala, redovisas såväl debatten kring Steffens skolantologi som termen proletärdiktare.⁶⁾ Steffen ger själv en kommentar kring den "fasliga uppståndelsen" kring antologin, i boken "Sidor av en samtida"⁷⁾. En viss tveksamhet rådde bland kritikerna, särskilt inför de "unga och yngsta" i antologin. Men "det märkliga var", skriver Steffen, att "just de, som man ville och trodde sig kunna om icke hjälpa så åtminstone stödja i de-

Rudolf Värnlund

Gustav Hedenvind-Eriksson

ras strävan för sin litterära existens, var de, som häftigast reste sig mot välmeningen. För dem tedde det sig såsom en skymf att bli utpekade som proletärförfattare".

Invändningarna mot Steffens antologi kan delvis förstås. Det är generellt och lite tillspetsat han formulerar sig och urvalet arbetarförfattare, eller "proletärdiktare", är smalt. Vare sig Dan Andersson eller Maria Sandel är för övrigt med i texturvalet. De och författare som Karl Östman, Ture Nerman och andra finns däremot med i bokens register, med namns nämnande och korta data. Steffens antologi är dock ändå något av ett pionjärbete: Här ges en första samlad bild av "proletärdiktarna".

¹⁾ Erik Hjalmar Linder: Fyra decennier av nittonhundratalet

²⁾ Fredrik Ström: Arbetardiktningens genombrott: I Sverige i dikt och data 1865—1940, Radiotjänst, 1941

³⁾ Svenskt Litteraturllexikon

⁴⁾ Hans O Granlid: Martin Koch och arbetarskildringen, Tiden, 1957

⁵⁾ Richard Steffen: Översikt av den nya svenska litteraturen, 1900—20, Norstedts, 1921

⁶⁾ Tommy Sundin: Richard Steffens skolantologi 1921 och dess mottagande. Litteratur o samhälle, nr 61/1969

⁷⁾ Tommy Sundin: Debatten kring termen proletärdiktare 1921—1922. Litteratur o samhälle, nr 62/1969

⁸⁾ Richard Steffen: Sidor av en samtida, Norstedt, 1947

Prenumerera nu
på *Status*
för år 1974

Julinsamlingar och fonder

Patienterna hade sina julinsamlingar, då välvilliga människor lättade sina samveten genom att skänka en slant till sina lidande medmänniskor på sanatoriet.

Doktor Salander som besatt den ovanliga kombinationen att vara en kunnig och ansvarskännande läkare och en hygglig och skötsam patient diskuterade med sina medpatienter och med mig hur pengarna skulle användas. Enklarest vore förstås att dela ut dem till julklappar. Men det blev rätt så mycket pengar och patienterna hade inte så stor användning för dem när de låg på sanatoriet. Däremot var det en situation som var betydligt bekymmersammare för dem och det var utskrivningen. När de återbördades till hemmet, otränade på grund av den oftast långa sanatorievistelsen och med försämrad ekonomi. Då behövde de allt stöd de kunde få. Vidare kunde en summa avsättas för nöje och trevnad under vistelse på sanatoriet. Det beslöts också att 25 % skulle fonderas för nödfallssituationer.

Julpengarna hade en benägenhet att öka år från år och kunde gå upp till över tjugotusen kronor. Fonden växte och utgjorde ett irritationsmoment. Den låg där ju till ingen nytta.

Vid ett tillfälle hade man beslutat att alltihop skulle delas ut. Man använde argumentet att givarna önskade att så skulle ske. Jag hade enligt statuernas vetorätt. Jag hade skänkt en summa till insamlingen. Mina motargument var att de pengar som var fonderade tillhörde inte den lilla klick som f. t. låg på sanatoriet, det var resultatet av många års patienters förutseende. Patienterna som skulle ta emot julklappen hade inte befogenhet att tala i givarnas namn, men det hade jag som

skänkt en summa. Aktionen avstannade den gången. Några år senare tog en enskild hand om problemet på det sättet att han förskingrade en stor del av det influtna beloppet. Han var nämligen kassör. En noggrannare revision var ämnad att förhindra ett upprepan-

Efter flera år när fonden vuxit beslöts att den skulle användas vid inrättande av konvalescenthemmet Ramnås. Största delen av insamlingspengarna avsågs gå till stöd åt de utskrivna. Jag tror att givarna kunde känna sig tillfreds med det sätt på vilket pengarna användes.

Jag har kommit till att tänka på denna affär av ringa omfattning när det diskuteras om ATP-fondens väldiga summor och hur de skall användas. För mej tycks det vara enkelt nog. Folket har samlat in medlen att användas till pensioner. Om fonden växer skulle väl då pensionerna höjas. Det är våra skatter det är fråga om. En annan utväg är att när regeringen genom höga skatter får in så mycket medel att den inte vet var den skall göra av dem, kunna den använda dem till att sänka skatterna.

Jag förstår inte det fina i att använda medlen till aktiespekulationer. Det är ett sådant sätt som kapitalisterna brukar använda sina pengar till. Men det är en väsentlig skillnad. Medan den privata kapitalismen satsar sina egna pengar och riskerar dem så satsar regeringen folkets pengar och den har det så bekvämt ställt att om spekulatören misslyckas kan den höja skatterna.

Men jag är antagligen en okunnig och dålig nationalekonom. Och har endast i ringa utsträckning handskats med fonder och insamlingspengar och sådant. ■

Narkotikan som statligt kontrollmedel en fara i USA

Amerikas Förenta Staters affärskunniga kan konsten göra business på det mesta. Tex på krig och tex på miljöförstörrelse, som, orsakad av industrins anarkiska produktion, har gett upphov till den industri som söker återställa förgiftad miljö, skriver ERLAND DAHM i denna internationella utblick.

Också narkotikavågen kan exploateras på förtjänstgivande vis. Nixon har begärt 155 miljoner dollar av kongressen till rehabiliterande åtgärder mot narkotikamissbruket. En del av pengarna åtgår till polisbevakning av lag och ordning, men en del är avsedda till — ja, vad för slags vård? undrade en undergroundgrupp studerande som kallar sig Committee of Concerned Asian Scholars i en pamflett: *Opium Trail: Heroin and Imperialism*.

Tilltagande heroinbruk

Det är främst det tilltagande heroinmissbruket man vill åt. Missbruket har ökat så att verkningar av heroin fn utgör vanligaste dödsorsaken för män i Manhattan mellan 15—25 år, överdoser, följer som hepatit, tetanus, infektioner. Abstinensföljderna är fruktansvärda, vanan så svår att bryta att en del läkare tror att bruket lett till sådan kemisk förändring av den nervfysiologiska balansen att frigörelse bara kan ske med någon drog som intas dagligen, och som kemiskt är uppbyggt likartat heroin.

Ett sådant ämne är metadone, ett opiat som missbrukaren måste inta var 24:e eller 48:e timme för att inte bryta samman i abstinenslidande.

Hur man använder 155 miljoner dollar

Gruppen som företog sig studera användningen av de 155 miljonerna dol-

lar fann, att Nixonadministrationen rekommenderat tusentals metadonecenters över hela USA — trots varningar från narkomanforskare, bla i Biomedical News July 1971, som klart visar att metadonepatienter nästan alltid återfaller till heroin igen så snart de ställs utan metadone. Kongressanslaget betyder att metadone skall sättas in mot tiotusentals missbrukare mest den färgade arbetarungdomen och misstänkta drop-outs. En narkotikaspecialist kom att erinra sig, att heroin ursprungligen introducerades som en kur mot morfinmissbruk — tills läkarna fann att man gjort ett ont till ett värre ont, och han säger sig fasa förr massdistributionen av metadone. Studiegruppen tror att Nixonadministrationen söker en perfekt väg till Du Sköna Nya Värld, där medborgarna som bekant hölls vid stadigt och optimism genom den av staten påbjudna och gratisutdelade glädjedrycken soma. Vad som nu hotar ske i USA är att myndigheterna med hjälp av metadon tvingar daglig kontroll på en potentiellt politiskt orolig grupp eftersom de nu heroin- och snart metadonberoende för att bli fria från smärtsam abstinens måste låta sig metadonas ned en gång per dygn vid metadonecenters — med hot om att annars dras dosen in. Med andra ord en ny metod att styra en kategori "farliga" för allmän ordning och ro.

Några andra rehabiliterande åtgärder ökar däremot inte nämnvärt, anser studiegruppen — den svarte missbrukaren får metadone, men returneras till ghetton, och den vite drop-out-en förblir lika utan arbete som före behandlingen.

Flykt till narkotika en reaktion

Mot narkotika-"vård"-politiken (som en del röster påstår kan kombineras med maffia-utbud av narkotika till demonstranter och fredsvänner med polisens tysta medgivande) har delar av den amerikanska vänstern gripit till motstånd. Man har funnit att vänsterväckelse, politisk medvetenhet och entusiasm över att förändra samhället kan bota narkomani, och vänsteranhängare har uttalat att flykt till narkotika är en reaktion mot reifikation och alienationskänslor i det samhälle som jämställer människovärde med framgångsrikhet och rikhet i detta samhälle. I flykten till knark skönjer de en form av socialt självmord, halvmedveten jagdestruktion i skuldskänslor över misslyckanden inför kraven på att lyckas. Politiskt arbete och revolutionär aggression har hjälpt många ungdomar; Black Muslims har t ex ett

konstruktivt fungerande program på gång med egna kliniker och rehabiliteringskollektiv på landsbygden för f d knarkare. Man ser narkomanins rötter i racismen, fattigdomen, arbetslösheten, ghettona och meningslösheten i systemet och man vill verka för att förändra.

Vänsterrörelsernas argument bygger på särskilt ett starkt empiriskt faktum: det land där narkotikamissbruket tvångsband fler miljoner människor än i USA har nu inga narkotikaproblem: Kina.

HCK har framfört fyra områden med viktiga krav till regeringen

Under hösten har HCK:s AU haft fyra överläggningar med regeringen. Man har då framfört den samlade handikapprörelsens syn på de frågor som bör ges prioritet i kommande statsverksproposition.

Överläggningar har hållits med socialministern, dåvarande utbildningsministern och inrikesministern i de frågor som berörde resp departement. Dessutom har en överläggning hållits om de övergripande frågorna med statsministern och finansministern.

HCK har för sin del angett fyra ämnesområden som bör ges hög prioritet i kommande budgetår. Det är: färdtjänst, stödet till handikapprörelsen, arbetslivet och handikappades kulturella verksamhet.

HCK framhåller i de skrivelser som överlämnats till statsråden att handikapprörelsens oförbehållsamt erkänner att samhället nu ökat sina insatser på handikappområdet, men att dessa insatser samtidigt väckt förväntningar och blottat väldiga behov, som tidigare i stor utsträckning var okända. Det är mot den bakgrunden HCK hävdar att den kommande budgeten måste

präglas av ordentliga insatser för att ge handikappade bättre villkor.

Utöver de fyra nämnda områdena har till fackministrarna framförts en rad delkrav, som spänner över hela handikappområdet. Av utrymmesskäl begränsar vi oss till att sammanfattningsvis peka på några av kraven.

att AMS ges resurser för att möjliggöra fler handikappades placering på den öppna arbetsmarknaden och att den skyddade sektorn byggs ut,

att handikappades kulturella verksamhet får den prioritet som understrykes av handikapprörelsen och SÖ bla för att möjliggöra vissa nydanande insatser,

att den personella assistansen åt handikappade elever i skolorna förbättras,

att handikapprörelsens tidskrifter erhåller stadigt stöd,

att utbildning för föräldrar till handikappade barn anordnas med statligt stöd,

att alla garanteras behövliga hjälpmedel, hjälpmedelsinformationen förbättras och utbildningen av ordnatörer intensifieras,

att åtgärder sätts in för att minska vårdköerna,

att en utredning tillsätts för att granska samordningen av vården och undervisningen av barn med handikapp,

att handikappades behov tillgodoses i kommande förslag till bättre arbetsmiljö,

att man initierar försöksverksamhet för att bryta främst unga handikappades isolering och erbjuder dem en sysselsättning som kan vara första steget till en yrkesmässig rehabilitering.

att generösare regler tillämpas vid bidrag till bil,

att AMS får sådana personalresurser att man effektivt kan arbeta för handikappade bla inom ramen för anpassningsgruppernas verksamhet samt

att GOD BOSTAD snarast revideras.

TÄNK PÅ
HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS
BLOMSTERFOND

◇
POSTGIRO 95 00 11 - 7

Så skall idrott bedrivs

När jag för första gången deltog i Hallands handikapp-DM i friidrott kände jag att jag mötte idrotten sådan den borde vara, en källa till lekfull glädje och avspänd samvaro. Idrottens betydelse som kontaktyta mellan utövarna kan helt enkelt inte överskattas. Den som säger det är INGVAR WAHLÉN, som skildrar sin debut i de här sammanhangen i detta reportage.

Kurre från Knäred, kulstötare och distriktsmästare, visar prov på teknik och koncentrationsförmåga.

SPJUTKASTNING FRÅN RULLSTOL TILLHÖR DE SVÅRARE IDROTTPRESTATIONERNA.

På Tvååkers idrottsplats trängdes över hundra deltagare i handikapp-DM i friidrott. Det var fart, fläkt och glädje. Här kördes rullstol och kastades med spjut och slungboll, stöttes kula och löptes olika distanser, här möttes olika handikapp, hjärtsjuka, astmasjuka, rörelsehindrade, blinda och polioskadade. Här fanns tävlingsiver och festhumör.

Jag kom snabbt in i idrotten efter det att jag brutit mitt högra ben på fyra ställen. Några operationer hade gett mej möjlighet att ta mej fram med käpp. Om benet någonsin kan bli bra vet jag inte. Nu, snart tre år efter olyckan, går jag med två käppar. Kan ta mej fram med en käpp kortare sträckor.

Jag förstod att det gällde att finna utlopp för min verksamhetslusta på något sätt. Idrotten hade alltid intresserat mej. Tennisen och fotbollen var inte längre möjliga. Men jag fann många grenar inom handikappidrotten som intresserade mej.

Jag upptäckte också vilken glädje det var att komma samman, bara detta att skämta och glamma och nå fram till vänner, få den kontakt med omgivningen, som varje individ behöver.

Här finns inte samma tävlingshets som bland idrottens utövare i vanliga fall. Här är idrotten ett behov, något att syssla med och trivas med.

Man undrar osökt om elitidrotten inte är för omänsklig, för fordrande. Hormonpiller och preparat för att nå världstoppen!

Ska idrott bedrivs så?

Tro nu inte att man inte skärpte sej inför tävlingarna.

Visst kan man vara med i löpning — även om man inte ser.

Foto: Bo Wahlén

Teckningar: Bengt Johansson

En fin studie av Jonas Andersson, IF Tre Hjärtan i Halmstad, då han samlar sig till det kast som gav honom silver.

För det gjorde man verkligen. På detta DM slogs svenska rekord och DM-tecknen rök all världens väg. Bernt Helgesson i sekretariatet kunde via högtalaren berätta om fina resultat och gratulera. Då jublades det vid de olika tävlingsstationerna.

Jag kände något liknande jubel då blinda Ann-Britt Bengtsson sprang 60 meter på ypperliga 9,3 sekunder. Hon sprang efter ljudet. Framför henne backade en man medan han skrek: Här! Här! Här!

Och en ypperlig tid på 100 meter rullstol fick Mari Johansson från Höks HI. Hon är känd från VM och SM i rullstolskörning och slalom.

Skämten är många. Tecknaren Bengt Johansson ritar en och annan karikatyr. Kurre från Knäred, rund och välfödd, får se resultatet av tecknarens möda.

— Har du inte glömt en haka? undrade Kurre lite förstrött.

— Jag har inte hur mycket papper som helst, svarade konstnären.

Skratten lyfts mot himlen.

Man skulle gärna önska att fler tog kontakt med handikappidrotten. Den har mycket att ge och för de flesta finns någon gren som går att utöva.

Och här vet man att resultaten inte alltid är det viktigaste, det är samvaron, livsglädjen, kontakten... ■

HCK kräver besvärsmätt i § 42 a för handikappade

En lucka i lagen förhindrar nu handikappade att överklaga sådant som byggs i strid med handikappbyggnormerna.

Detta har nyligen upptäckts i samband med ett planerat skolbygge i Lerums kommun. Byggnadsnämnden har där gett byggnadslov för en skola utan hiss. Detta strider uppenbarligen mot handikappbyggnormerna, som säger att alla offentliga byggnader och arbetsplatser skall vara tillgängliga för handikappade.

Nu har byggnadsnämndens beslut överklagats av en person i kommunen. Han har fått veta att han har rätt i sak, men beslutet kan ändå inte ändras. Han har nämligen inte laglig möjlighet att överklaga.

Detta är naturligtvis helt orimligt. HCK, Handikappförbundens centralkommitté, har därför skrivit till civildepartementet och krävt att skyndsamma åtgärder vidtages, så att alla som bor i en kommun, handikappföreningar, fackföreningar eller enskilda handikappade skall kunna överklaga beslut som strider mot handikappbyggnormerna. Skrivelsen återges här i sin helhet.

Byggnadsstadgans § 42 a har följande lydelse:

"De utrymmen i byggnad till vilka allmänheten äger tillträde eller som utgöra arbetslokal skola i skälig omfattning utformas så att de bliva tillgängliga för att kunna utnyttjas av personer, vilkas rörelseförmåga eller orienteringsförmåga är nedsatt till följd av ålder, invaliditet eller sjukdom."

Detta tillägg till byggnadsstadgan infördes redan 1966 och har genom riksdagens beslut senare kommit att utsträckas så att stadgan har ovan citerade lydelse. Föreskrifter för hur byggnadsstadgan i denna del skall tillämpas har utarbetats av statens planverk och finns utgivna under namnet Handikappbyggnormerna.

Inom handikapprörelsen har införandet av dessa bestämmelser väckt stora förhoppningar om bättre tillgänglighet till byggnader och lokaler av olika slag. Vi betraktar det som ett viktigt steg på vägen mot ett samhälle som fungerar för alla medborgare. För första gången har man från samhällets sida i lagtext gett uttryck för självklarheten att människor har olika förutsättningar att fungera och att samhället måste utformas med tanke på detta.

Förhållandena har också blivit betydligt bättre sedan 42 a § infördes. I allt större utsträckning tar man numera hänsyn till handikappades behov när man bygger skolor, bibliotek, flerkammarhus, samlingslokaler m m. Fortfarande görs dock många misstag i fråga om den fysiska utformningen av olika lokaler, vilket leder till att handikappade utestängs från att på samma villkor som andra ta del av aktiviteter och service i samhället samt i onödan blir beroende av andras hjälp. Misstagen beror ofta på okunnighet om gällande bestämmelser hos byggnadsnämnd och byggherrar som anser, att anordningar för uppfyllande av kraven på tillgänglighet skulle medföra en kostnadsökning, som ej är att anse som "skälig".

Som framgår av ovanstående betraktar vi inom handikapprörelsen bestämmelserna om tillgänglighet i byggnadsstadgan och i handikappbyggnor-

merna som ytterst väsentliga. Nu har det emellertid visat sig, bl a vid utformningen av Röselidsskolan i Lerums kommun, att besvärsmreglerna i fråga om byggnadsnämnds beslut om byggnadslov innebär att den/de som verkligen är beroende av att byggnadsstadgans tillgänglighetskrav uppfylls ej är besvärsmberättigade. Enligt de uppgifter vi inhämtat är endast markägare och grannar besvärsmberättigade i dessa frågor. Ofta har dessa dock inget särskilt intresse av att byggnadsnämnden följer gällande bestämmelser om tillgänglighet. I fallet Lerum har detta lett till att kommunmedlemmar, som besvärat sig fått veta att deras besvär i sak är befogade, men att besvärsm ej kan tas upp till prövning enär de saknar besvärsmrätt.

Enligt vår uppfattning föreligger här en lucka i lagen, som hittills förbisetts i lagstiftningen. Frågan blir inte mindre intressant med tanke på att arbetslokaler numera inbegripes i § 42 a. Med nuvarande begränsade besvärsmrätt får sålunda exempelvis ej den fackliga organisationen vid ett företag möjlighet att via besvärsmrätt kunna påverka arbetslokalers utformning. Med strävan att vidga demokratin, så att människor som berörs av olika frågor får ett ökat inflytande över sin egen situation, finns det därför skäl att se över de nuvarande besvärsmreglerna i detta hänseende.

Vi anser att besvärsmrätt i fråga om beslut angående byggnadsstadgan, § 42 a, och Handikappbyggnormerna bör innehas av kommunmedlem, handikappförening, fackförening eller enskild handikappad. ■

Rökfritt
samhälle!

Betald annonsplats

Kunderna i

TRYGG HANSA

får ökat inflytande

genom de nya

regionråden

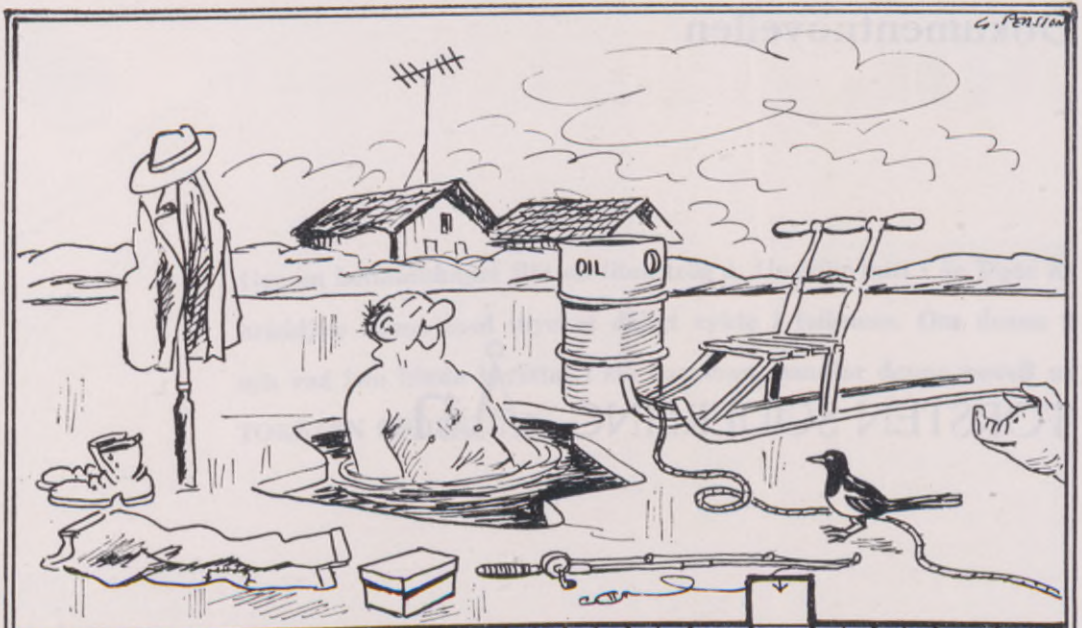

- ★ välkänd för sina stora forskningsinsatser
- ★ driver 27 forskningscentra
- ★ engagerar 7.000 personer — mer än var 25:e anställd — inom forskning

Shell — ett ledande olje- och kemikalieföretag
såväl i Sverige som internationellt sett

STATUS BILDKRYSS

					BRUKAR DET VID SÅRT HÄLVERA						MED VÄRAN DE ÖGA FÄRSOT								
GE VIK'A						SPÅ- KER SIG TILLTAL													INÅGOT MÅN RÅK NÅR NÅR MED
HÖR TILL NÖD- DEN	GIFTER MÅL LÅNG TID								VAR TYST!					TOR- TERA HAR STADEN					
KEN- NEDY BÅN BÅN PÅR			TOPP- SKIKT						HELG					FIN TITEL I ENK- LAND					ÅKEL- TRA MODE- LEJON
MED ÖMT SÄTT			FICK KOLA- RE		SJA KÖP- JLÄR					GÖR MÅN- PLÅT I SYRA									SKÖ- TER OM
ÖVER- KOR- SA	MAG- ÅKOM- MA	HETER MÅNGEN TÖS		KAN SKO HA						KAN HON HETA GUDINNA									GER USEL SKÖRD
								HUVUD- STAD TVÄR- SLÅ											FOTBIT FÖR- STOR PLÅT
LÄTENT FÄR MÅN I DÄRET					GER BULLE FÄRG				AUTO- STRA- DA				INNE- HÄLLS- LÖS	REXED					
					NÅGOT FÖR HENNE LED														
TORK- BILS KURÅ- GEMMA				KAN PLOM- MON- SPÄRKAS						KAN VAD- RET SJA									GRÅ MAS- JA
										GÄDD- BETE									
				ROJD UR VÄGEN															

nr 1

Namn

Adress

Postadress

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 3196, 103 63 Stockholm 3, tillhanda senast den 10 februari. För att få delta i tävlingen skall tävlingsbrev vara märkta "Bildkryss nr 1". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kr. Pristagarnas namn meddelas i Status marsnummer.

TORSTEN SÖDERLING Ån

Visst är det storslaget med de sju världshaven och de stora kontinentala floderna. Dock är det icke alla förunnat att befara dem. En del får ligga på knä i betfälten och luka i sitt anletes svett, tills nackarna är röda som cykelslangar av den brännande solen, medan andra sitter på skeppsluckan och splitsar en tågända precis som på lek.

Från de stora haven har vi många dramatiska skildringar med odödliga rollgestalter. Men även ett mindre vattendrag kan ge upphov till händelserika berättelser — med huvudpersoner som långt efter sin bortgång fortsätter att leva i bygden.

Genom betlandskapet flöt en liten trög å. Den hälsade höviskt när den gled förbi den stora sockerfabriken; sen fortsatte den ut i en sjö med ett närbeläget gammalt slott. En solid men förfallen byggnad, som stog kvar från snapphanetiden och bevarade ett par tjog kulhål som de skånska stråtrövarna åstadkommit med sina hakebyssor.

Ungefär mitt i ån löpte en bråddjup ränna med mycket dåligt rykte i folkum. På ytan skönjdes ett lekfullt strömdrag, men på botten doldes bland mycket annat två tjänstepigor och en hemmadotter.

De tre kvinnorna hade blivit satta i omständigheter av förförare, som efter sina bocksprång stuckit i väg från

trakten, och de olyckliga offren hade gått och dränkt sig i ån, för att slippa skammen att föda oäktingar.

Genom åren fick ån klä skott för många märkliga försvinnanden. När en person föll bort ur en berättares sviktande minne, hette det ofta att det var ån som tog honom eller henne.

Den som vågade sig ner till ån på julafton fick uppleva ett kusligt fenomen. Då hördes en knall och en eldslåga fladdrade i väg nedströms över det mörka vattnet.

Det var rätten som avlivade sin gamla hund. En surögd best, som blivit blind och höll på att äta upp sig själv för skabben. Det påstods att gubben bundit dynamit vid halsbandet, tänt stubinen och sparkat hunder över broräcket. Avrättningen hade ägt rum under ett gräsligt julrus på dranka-brännvin; och när nåttaren nyktrade till förlorade han förståndet av sorg och skam. Efter en tid fördes han till Sankt Lars i Lund, där han satt isolerad några år och ylade som en hund tills han dog.

Enligt andra sagesmän hade rätten hoppat efter sin gamle vän och försvunnit i bråddjupet.

Under landsvägen, som gick norrut, flöt ån i ostlig riktning under ett mossigt, grönslemmigt stenvalv; och precis nedanför detta hade en person som

titulerades kassör hoppat i vattnet och dränkt sig en vacker sommarmorgon.

Den olycklige tog språnget ungefär samtidigt som förtruppen av betlukare hunnit ut på fälten och börjat svettas och till och med dånat av ibland när de fick solsting.

En morgonmjölkerska blev enda ögonvittnet. Flickan hade just rest sig med hinken och pallen, för att gå bort till nästa kossa, då hon kom att kasta en blick bortöver ängen mot bron och fick se en figur komma farande över broräcket. Men då hon fortfarande hade morgonsömnen pyrande i lemmarna och svidande i ögonen fattade hon inte den otroliga synen. I stället för att släppa vad hon hade för händer och rusa hem till gården och larma folket fortsatte hon mekaniskt mjölkningen. Först när hon mjölkat färdigt och kom till frukost i köket stod händelsen klar för henne. Då skrek hon: "Jisses, ja så ju nån som hoppa i ån nere ve bron!" Och i samma ögonblick kände hon kallsvetten komma, fick kväljan och svimmade på stengolvet.

Det framkom att kassören varit inne i stan och festat och kommit tillbaka i hyrbil. Han var klädd i bonjour, grå damasker och cylinder. Sufletten var nerfärd och han satt mitt i baksätet och svängde sin käpp och gastade som om han ägde all betmyllan på båda sidor om landsvägen.

I sin gryningsfylla kände han väl-

Genom betlandskapet flöt en liten trög å. Ungefär mitt i ån löpte en bråddjup ränna med mycket dåligt rykte i folkmun. Om denna å och vad han hörde berättas i sin barndom, handlar denna novell av **TORSTEN SÖDERLING**.

vilja mot allt skapat. Gång på gång tog han landskapet i famn och kåpens silverkrycka blixtrade i luften. Nattsexan på sommarverandan hade slutat när fågelsången började i hotellträdgården.

Strax innan hyrbilen kom fram till bron bad han chauffören stanna och steg ur bilen. Han betalade resan och när fordonet vänt för att köra tillbaka mot stan spatserade han fram till mitten av bron och kryckade kåppen över räcket. Sen tog han två steg tillbaka, fick sats och hoppade med cylindern på huvudet över räcket ner i det leliga åvattnet.

När gårdsfolket äntligen fått tumarna ur västen och klampat ner till bron såg de genast kåppen hänga över räcket. Cylindern hade redan seglat med strömmen till ett dämme vid sockerbrukets båtskjul, där karlarna uppäckte den när de började dragga frampå förmiddan.

Draggningen hade inletts så snart länsman budat ihop folk och det pågick hela dagen och en bra stund efter lyktetändning, men kassören vägrade att nappa. Många gick ner till ån för att följa skådespelet. Lyktskenet fladdrade över vattnet och i lövverket på stränderna.

Mannen som spelade huvudrollen hade inte varit särskilt populär i bygden, där man i allmänhet grovslet för födan och därför hade misstro till per-

soner som gick med läderskor till vardags och använde bläck och penna i arbetet. En del hade hört talas om den dödes liv och leverne på hotellet inne i stan. Det hade ryktats att han fört ett aldeles för högt uteliv, och ett giftigt kvickhuvud, som av någon orsak stått i personlig ovänskap till den omkomne, vände sig till grannen i åskoningen och väste brännvinshest: "I ån dog han, och fan tog han."

Draggningen pågick en hel vecka, men ingen kassör fastnade. Männens som drog i repen gick två på varje strand och släpade förgäves de tunga stensänkena och järnkrokarna. Kassören hade hamnat i bråddjupet, dit inga don i livet nådde...

Så hörde jag berättas i min barndom. För att få veta om händelsen fortfarande levde i folkets mun, och om den i så fall var korrekt återgiven, sände jag manuskriptet till bypsykologen, som lämnat följande yttrande: "Efter rundfråga bland allmogen anser jag orsaken till kvinnornas död fullt klarlagd. Om kassören har hörts viss besvikelse över att det aldrig officiellt bekräftades att förskingring förelåg på sockerfabriken. Ån tiger förstås, vilket förlänger livet på denne självspilling. Hunden omkom av dynamit. Rättaren får betraktas som ett gränsfall".

EXTRAFÖRTJÄNST

Sälj våra småtavlor i tusch, pastell och på väv. Beställ provtavlor av vårt sortiment.

Tel 040/91 98 20, 91 98 50

AB Fotografiska Konstindustrien
Fack - 200 73 Malmö 19

DÅLIG BLOD-CIRKULATION

De cardio-artär-vasculära sjukdomarna är den vanligaste dödsorsaken i Sverige.

Läs boken

VILL NI LEVA LÄNGRE?

av dr Jacquemart — berömd av medicinska auktoriteter i Sverige och flera länder. Finns i Er hälsokostaffär. Eller rekvrirera boken direkt från oss för 9:75 + moms.

AB CARLS-BERGH
BIOKEMISK OCH
FARMACEUTISK FABRIK
400 51 Göteborg

RHL INFORMATION

Handikapprådet i Malmöhus län startade hösten med information

Malmöhus läns handikappråd — med knappt 1 års verksamhet på nacken — inledde höstens arbete med en arbets- och informationskonferens i handikappfrågor på nya landstingshuset i Lund i oktober 1973. Inbjudna till arbetskonferensen var landstingets sjukvårdsstyrelse och socialvårdsstyrelsen samt kommunernas förtroendevalda och tjänstemän som har ansvaret för handikappvården.

Från vänster ser vi Emil Olofsson, DBF, Marianne Hassling, FUB, Ake Magnusson, RHL, landstingsrådet Arvid Andersson och Nils Gussing, DBF.

Handikapprådets ordförande, landstingsrådet Arvid Andersson kunde hälsa drygt 80 deltagare välkomna till två dagars arbete. Första dagen ägnades åt handikapprörelsens syn på hur själva handikappet upplevs. Fem handikappade inledde med personliga berättelser ur det dagliga livets funktion. Som representant för de hjärt- och lungsjuka hade jag nöjet att ge konferensdeltagarna några nyttiga tankeställare rörande de "tysta handikappens" speciella problem. Jag utgick från dagens problem inom arbetsmarknaden, på bostadsområdet och inom fritidssektorn. Då det gäller bo-

staden visar ju bl a RHL:s undersökningar, både då det gäller lungsjuka och hjärtsjuka, att dessa grupper har svårigheter att konkurrensförmåigt hävda sig med samhällets övriga medborgare. Det är inte bara bostädernas utrustning, miljö och trivsel frågor i övrigt som skall beaktas. Vi måste få ekonomiska resurser att konkurrera om den för oss lämpligaste bostaden.

Arbetsmarknaden

Arbetsmarknadspolitikens fortsatta snedgång är ett allvarligt hot mot meningsfullt jobb för stora grupper handikappade och däribland många hjärt-

och lungsjuka. Tesen om att genom produktivt arbete få göra en insats som motsvarar den enskildes förutsättningar och att detta skall vara en grundläggande rättighet — ja detta är för många inom våra led en mycket svåråtkomlig rättighet.

Fritiden

Jag tog upp fritidsproblemen och ställde dem under ljuset, sett ur vår speciella synpunkt. Många av de fritidsaktiviteter som i dag erbjuds är ej tillgängliga för oss och på många håll

Forts sid 22

Örebroarna åkte till Kungastollen och Finnsjöstrand och hade det skönt

Centralorganisationen för Hjärt- och Lungsjuka i Örebro län anordnade söndagen den 26 augusti 1973 en heldagsutflykt till semesterhemmet Finnsjöstrand i Järnboås för medlemmarna i länets lokalföreningar. Ett 90-tal deltagare från Örebro och Karlskoga konvalescentföreningar mötte upp. Resan gick från Örebro resp. Karlskoga till gruvan "Kungastollen" där en guide från Nora stads turistförening berättade om gruvan, dess restaurering och andra intressanta detaljer kring bergslagens forna så blomstrande gruvdrift.

Vädret var strålande, en underbar augustisol värmdde och lyste upp tillvaron och gjorde alla på ett strålande humör. Som alltid när man kommer ut i naturen smakar kaffe utomordentligt bra och många tog tillfället i akt till en extra kaffepaus vid gruvan.

Efter besöket vid Kungastollen gick färden sedan vidare genom det vackra bergslandskapet med sin skiftande och ibland rent norrländska natur fram till målet semesterhemmet; förbi glittrande sjöar som faktiskt lockade till bad-, fiske- och båtfunderingar.

Olika aktiviteter

Olika aktiviteter hade ordnats på Finnsjöstrand. De som inte hade tjuvstartat med kaffe vid gruvan fick tillfälle att inmundiga sitt medhavda kaffe dels inomhus men även utomhus i det vackra sensommarvädret. Många tog tillfället i akt till en båt- och fisketur på den vackra Finnsjön, som ligger som en trolsk mörk insjö inramad av mörka skogar och brant stupande klippor. Huruvida fiskelyckan

Varm korv bjöds det på i Finnsjöstrand.

blev stor förtäljer icke historien. En del roade sig med promenader i omgivningarna medan andra helt sonika kopplade av och solade och pratade. Tävlingar hade anordnats i skytte och pilkastning. Intresset från deltagarnas sida var stort och kampen om slutpoängerna blev hård.

Ordföranden sjöng och spelade

Ordföranden i Örebro konvalescentförening Leo Tångeryd underhöll med sång bland annat på sitt hemlands vilda tungomål — ryska — och trakterade med bravur ett flertal instrument som dragspel, balalajka, gitarr och munspel till allmän förtjusning. Under eftermiddagen serverades korv, bröd och potatismos m m och jag vill lova att köerna var långa och aptiten stor. Efter diverse muntrationer avslutades dagen med härligt kaffe med dopp. Vid kaffet förrättade ordföranden i centralorganisationen Alfred Lindahl prisutdelning och berättade samtidigt om verksamheten vid Finnsjöstrand. Örebro läns landsting ställer byggnaderna gratis till CHL:s förfogande. CHL svarar för skötseln av hemmet, som upplåtes kostnadsfritt till medlemmarna i anslutna föreningar, som vill vistas där längre eller kortare tid. Hemmet är uppskattat såväl för semestervistelser som weekendbesök. Hemmet har en vaktmästare som svarar för ordningen.

Ett utmärkt rekreativsställe

Finnsjöstrand är ett utmärkt rekreativsställe för stressade och friskluftsugna stadsbor som verkligen vill koppla av. Tillgång till bad, fiske, sköna skogs promenader och trevlig samvaro förstärker ytterligare dess värde.

Efter en som alla sade lyckad dag med trevlig gemenskap och ett toppenväder embarkerades bussarna och bilarna och var och en for hem till sitt — stärkta till såväl kropp som själ.

Birgit Lindahl

FHLIS samlar 100 pensionärer till sina fredags-träffar

Sedan många år tillbaka har vi i Fhlis sk fredagsträffar ett par kvällar i månaden. Det är ett av de trevligare inslagen i Fhlis verksamhet. Fredagen är ju numera en liten helgdagsafton, har övertagit den roll som lördagen hade tidigare. Eftersom många av våra medlemmar är ensamma och mest har sitt umgänge i Fhlis har de här träffarna blivit mycket populära. Vi har lite underhållning — en trubadur med gitarr, en medlem som visar semesterbilder, någon mer avancerad fotograf visar en liten film. Vi dricker kaffe och har trevligt — ibland har vi allsång, ibland lite frågesport om föreningens stadgar, eller liknande. Ibland träffas vi bara, dricker kaffe och pratar, berättar ANNA-GRETA JOHANSSON, i denna FHLIS-rapport.

Men många av våra medlemmar är pensionärer och vill inte komma på kvällarna, en del är rädda att ge sig ut på kvällen när det ju kan vara lite bråkigt på sina håll i Stockholm. Så kom ett förslag från en medlem för ett par år sedan: "Kan inte Fhlis ordna en pensionärsträff på dagtid?"

Visst skulle vi ordna en pensionärsträff på dagen. Vi sände ut kallelser till alla våra pensionärer. Första året — det var 1972 — köpte vi kaffe och bröd och dukade för 30 personer. Det trodde vi var lagom. Den gången kom 70 glada pensionärer, vi fick köpa mer bröd, kokade mer kaffe, bord och stolar plockades fram för dubbelt så många som vi räknat med och det blev en verkligt trevlig träff. Alla ville förstås att vi skulle ha fler sådana här träffar på dagtid.

I oktober 1973 ordnade vi en ny pensionärsträff. Hur många skulle komma i år? Det var kallt ute, det skulle nog inte komma lika många som förra året — vi dukade för 55. Klockan 12.30 bör-

jade skarorna anlända. Det kom fler och fler, vi dukade för fler och fler och snart var alla bord och stolar i Hemgården upptagna, vi hämtade stolar från vävlokalen och vi dukade för kaffe på småbord, på pallar och på pianostolen. Värmen steg och trivseln steg, Gunnar och Mary Molthon sjöng och spelade. De vet vilka låtar som pensionärerna kan och det blev allsång förstås. Över 100 glada pensionärer samsades om utrymmet.

Vi visade stillbilder från Fhlis olika verksamhetsområden i ett rum och en liten film i ett annat rum — sedan bytte alla plats med alla och vi började om från början med bilder och film.

De tre fhlsare som kokade kaffe, köpte bröd i flera omgångar och tog hand om all disk gjorde ett fint jobb. Det viktigaste egentligen. Vad hade pensionärsträffen blivit utan kaffe? ■

Handikapprådet i Malmöhus län

startade hösten... Forts fr sid 20

saknas det helt fritidsaktiviteter. Många av våra medlemmar har ju inte sin dag inrutad i vissa timmars arbete, vissa timmars fritid och vissa timmars sömn och vila. I dessa fall är dagarna ett enda stort fritidsproblem. Jag påpekade kommunernas ofta återkommande restriktivitet då det gäller färdtjänst åt hjärt- och lungsjuka. Vårt osynliga handikapp har på många håll fått kommunerna att inlemma oss bland gruppen "icke i behov av färdtjänst".

Genom en ständig information och upplysning om de rätta förhållandena tror jag emellertid att vi skall nå förståelse för vårt färdtjänstbehov ganska snart.

Silikosen

Självklart tog jag också upp silikosproblemen inom länet. De silikosdrabbade har ju, förutom själva handikappet, också rent psykologiska faktorer att taga sig an. Det gäller bl a stridigheter med läkare och myndigheter då det gäller själva konstaterandet av silikos och då det gäller bedömningen av invaliditetsgraden.

Här måste en snabb ändring komma till stånd som befriar den sjuke från dessa ytterligare bekymmer och som kan garantera en korrekt bedömning.

Hjärtrekonditionering

— Hjärtrekonditioneringsverksamheten håller sakta men säkert på att intro-

duceras i länet. Genom utredningar i både Malmö kommun och landstinget finns goda utsikter att få igång sådan verksamhet ganska snart. Den nya film om "fysisk träning vid hjärtsjukdom" som doc Bengt Johansson, Malmö, skrivit manus till, kommer att bli ett utmärkt komplement i vår informationsverksamhet om hjärtrekonditionering.

Rådets arbete

Konferensens andra dag upptogs huvudsakligen av anföranden av Rolf Utberg, Riks HCK och Nils Wallin, DHR samt en efterföljande paneldebatt där också representanter från kommunförbundet och landstingsförbundet deltog.

En viktig fråga som togs upp var ersättningen till handikapprörelsens delegater i handikappråden. Flera handikappråd sammanträdde på dagtid, men någon ersättning för förlo-rad arbetsinkomst eller arvoden/traktamenten utbetalas ej, eftersom kommunförbundet och landstingsförbundet gemensamt lämnat den rekommendationen att ersättning ej bör utgå. På en direkt fråga till kommunförbundets representant, Karl-Erik Sandström om han tyckte detta förfaringsätt var juste gentemot handikapprepresentanterna, svarade han att kommunförbundet har ju bara rekommenderat. Det står ju varje kommun fritt att själv besluta om annan ordning. Det är bara att ta ett beslut om detta. Alltså alla ni som har bekymmer med denna principfråga. Tala om för era kommunfullmäktigeledamöter att de inte behöver ta så allvarligt på denna rekommendation. Se till att få ett beslut i den riktningen som gör våra rådsdelegater jämställda med rådets övriga ledamöter. Eftersom konferensen hade många förtroendevalda tog jag också avslutningsvis upp frågan om de politiska partiernas agerande i valrörelsen då det gäller handikappolitiken. Vi hade hoppats att partierna klart och entydigt skulle precisera sin syn och målsättning då det gäller deras vilja att omdana samhället på ett sådant sätt att det blir en miljö att leva i för alla. Så blev som bekant inte fallet och vi kan inte fortsättningsvis nöja oss med allmänt hållna löften och utfästelser utan måste kräva att såväl staten, landstingen som kommunerna deklarerar sin syn på de krav man är beredda att infria och arbeta för när det gäller att omdana samhället till en miljö att leva i för alla.

Åke Magnusson

Kurs på studier i Värmland

Riksförbundet för hjärt- och lungsjukas avdelning i Värmland anordnade tillsammans med ABF under ett veckoslut i september en tvådagars upptaktskurs i förenings- och studiefrågor. Kursen var förlagd till Kalhyttans herrgårdshotell i Filipstad och hade samlat 22 deltagare från de olika lokala föreningarna i länet.

Kursledaren var studieombudsman Stig Björkman, Karlstad, och Gösta Stake, Kristinehamn. Kursen var den första i sitt slag och kommer att följas av ett 20-tal liknande på olika håll i landet.

Syftet med kursen är att få igång ett ökat studieintresse bland medlemmarna och en aktivare kontakt mellan de lokala föreningarna i länen. Meningen är att deltagarna, som genomgått den här kursen, skall fungera som kontaktmän och studieorganisatörer inom respektive föreningar samt medverka till att bygga upp egna organisationer inom dessa. Tillsammans har de sex värmlandsföreningarna, av vilka Arvika är störst, samt patientföreningen, cirka 500 medlemmar anslutna.

Kursprogrammet upptog bl a frågor kring studieverksamhet samt presentation av aktuellt studiematerial. Från riksförbundet medverkade konsulent Sivert Klasson, Stockholm, som informerat om förbundsaktuellt, RHL:s uppbyggnad och organisation samt kontaktmännens arbetsuppgifter. Om arbetsmiljö och boendemiljö informerade FCO:s ombudsman Martin Engström, Filipstad. Diskussion och grupp- arbete följde på de olika program- punkterna. ■

Pristagare bildkryss nr 8

1:a pris 25 kr Werner Karlsson, Klarbärgsgatan 10 B, 582 46 Linköping

2:a pris 10 kr Tage Jacobsson, Karlskronaplan 10, 214 36 Malmö

3:e pris 5 kr Margit Håkansson, Hunsaravägen 21, 292 00 Karlshamn

GOTT NYTT ÅR tillönskas av

LOKALFÖRENINGAR

De hjärt- och lungsjukas förening i Malmö
Lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka i Trelleborg m o
Patienternas förening Nytt och Trevnad, Orup
Patientföreningen Gagn och Glädje, Lungkliniken, Malmö
Patientföreningen, Lungkliniken, Lund
Länsföreningen för hjärt- och lungsjuka i Norrbotten
Länsföreningen för hjärt- och lungsjuka i Skaraborg
Centralstyrelsen för hjärt- och lungsjuka i Stockholm
Fören. för hjärt- och lungsjuka i Stockholm (FHLIS)
Söderby-Uttrans patientförening
Centralorg. för hjärt- och lungsjuka i Södermanlands län
Eskilstuna konvalescentförening
Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Nyköping
Lungkliniken patientförening, Eskilstuna
Uppsala läns centralorg. för hjärt- och lungsjuka
Enköpings konvalescentförening
Patientföreningen vid Lungkliniken, Uppsala
Centralorg. för hjärt- och lungsjuka i Värmlands län
Lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka i Karlstad
Konvalescentföreningen för hjärt- och lungsjuka i Arvika
De hjärt- och lungsjukas konv.ören. i Kristinehamn
Hjärt- och lungsjukas förening i Säffle
Hagfors konvalescentförening
Lokalföreningen VIKÖ, Kristinehamn

Patientföreningen Enighet, Lungkliniken, Arvika
Västerbottens läns hjärt- och lungsjukas centralförening
Konvalescentföreningen Bången, Lycksele
Konvalescentföreningen Lövsta, Umeå
Skelleftebygdens konvalescentförening
Patientföreningen, Hällnäs sjukhus
Västernorrlands hjärt- och lungsjukas centralförening
Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Sundsvall m o
Lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka i Härnösand
Norra Ångermanlands konvalescentför., Örnsköldsvik
Centralorg. för hjärt- och lungsjuka i Västmanlands län
Lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka i Fagersta
Lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka i Köping
Lokalföreningen Aros för hjärt- och lungsjuka i Västerås
Patienternas understödsförening, Lungkliniken, Västerås
Sälko, Föreningen för hjärt- och lungsjuka, Borås
Marks konvalescentförening, Skene
Patientföreningen Skogsblomman, Borås
Patientföreningen, Sjö-Gunnarsbo sjukhus
Örebro läns centralorganisation för hjärt- och lungsjuka
Örebro konvalescentförening
Karlskoga konvalescentförening
Patientföreningen, Lungmedicinska kliniken, Adolfsberg
Centralorg. för hjärt- och lungsjuka i Östergötland
Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Östergötland
Hjärt- och lungsjukas förening, Norrköping

HÖGSTA KVALITET

KALK

för olika
industriella ändamål

1898
**KULLSBERGS
KALK A/B**

RÄTTVIK

0248/172 00

VÄVSTOLAR

**VÄVRAMAR
VÄVREDSKAP
KNYPPELDYNOR**

Begär katalog

Vävstolsfabriken

Fack 125, GLIMÅKRA. Telefon 044/421 41

Riksbekant SPECIALINDUSTRI för VÄVSTOLAR i
KVALITETSUTFÖRANDE

Betald plats

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka

har startat

medlemsvärvningskampanjen

Fler medlemmar – större styrka

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka har idag 14 000 medlemmar. Men vi behöver bli fler om vi skall kunna få större slagkraft för alla de grupper vi företräder. Vi vet att problemen finns och att de kräver ett stort aktivt förbund.

RHL genomför därför under tiden 1/9 1973—31/3 1974 en medlemsvärvningskampanj under mottot **FLER MEDLEMMAR STÖRRE STYRKA**. Ett antal resor utdelas enligt följande: Första pris — för den som värvar största antalet medlemmar — utgörs av en resa för två personer till Sunny Beach. Andra pris utgörs av en resa för en person till Sunny Beach.

Dessutom utlottas en resa för en person till Sunny Beach mellan samtliga deltagare i tävlingen, dock med undantag för vinnarna av första och andra pris. Detta tillgår så att var och en som anmäler en ny medlem erhåller för varje sådan ett lottnummer — alltså en vinstmöjlighet för varje ny medlem. Härutöver utdelas extrapriser.

SÄND IN NEDANSTAENDE KUPONG SA FORT DU FUNNIT EN NY MEDLEM.

Till Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka
Box 3196, 103 63 STOCKHOLM 3

Jag anmäler följande nya medlemmar

.....
Namn

.....
Namn

.....
Adress

.....
Adress

.....
Postnr och postadress

.....
Postnr och postadress

Uppgiftslämnare:

.....
Namn

.....
Adress

.....
Medlemsförening:

.....
Postnr och postadress